

Forfatter: Paludan-Müller, Jens

Titel: BREV TIL: Mynster, Jakob Peter FRA: Paludan-Müller, Jens (1831-02-11)

Citation: Paludan-Müller, Jens: "BREV TIL: Mynster, Jakob Peter FRA: Paludan-Müller, Jens (1831-02-11)", i *Af efterladte Breve til J. P. Mynster*, Ggldendalske Boghandling, s. 158.
Onlineudgave fra Danmarks Breve: <https://tekster.kb.dk/text/letters-002236589-000-shoot-L0022365890000076.pdf> (tilgået 16. maj 2024)

Anvendt udgave: Af efterladte Breve til J. P. Mynster

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

Fra (Biskop) Paludan-Müller.

Aarhus Bispegaard, 11. Febr. 1831.

Med den inderligste Glæde modtog jeg D. H.'s Brev og Bog om Begrebet af den christelige Dogmatik; *) og jeg takker Dem paa det hierteligste for begge Dele. Læsningen satte mig s. 159 tilbage i den Time, som jeg ofte har gienkaldt mig med Glæde, da en fortrolig Samtale om vort høieste og dyrebareste Anliggende bragte os hinanden nærmere, end flere Aars Bekiendtskab ellers vilde have giort. Meget i Deres Skrift mindede mig om Deres Ytringer ved den Leilighed, og forstodes af mig som en fuldstændigere Forklaring. Uagtet jeg dengang drog i Tvivl, at en Dogmatik kunde blive andet end en Fremstilling af en vis Kirkes Lære, og jeg meente, at Bekiendelsesskrifterne eller Kirkens Decreter immer maatte skinne igiennem som Grundfarven, om end disse Skrifter og Decreter underkastedes en Sammenligning med den hellige Skrift og Fornuften, saa nægter jeg dog ingenlunde, at der gives et høiere Begreb om Dogmatik, og jeg glæder mig ved at see det udviklet i Deres Høiærv.'s Afhandling. Men, naar Dogmatik skal være en ligesaa hiertelig som videnskabelig ordnet og bestemt Udtalen af vor egen — ene af Ordet øste Kundskab og derpaa hvilende christelige Troe, vil den da ikke — da den saa omtrent bliver det samme som Skriftfortolkning — i Hovedpunkter blive udsat for megen Vilkaarlighed? Jeg kan, naar jeg vil lære Andre, hvad en Christen i Almindelighed bør troe, neppe undgaae at spørge mig selv: hvad have Christne troet fra de første Tider af? hvilke Sandheder have de til alle Tider været enige om at søge og finde i Skriften? Jeg kan ikke undvære at besvare mig dette Spørgsmaal til min egen Veiledning. Men saa griber jeg jo altsaa Kirkens Lære — som en Ledetraad i det mindste; og jeg troer neppe, det er mueligt at skrive en Dogmatik, uden at denne Ledetraad kommer klarligen tilsyn. En saadan Ledetraad, mener jeg, at Bekiendelsesskrifterne ere, da de ikke alene udtale Kirkens Lære til en vis Tid, men tillige ere en Gienklang af Kirkens Hovedlærdomme giennem alle Tider. Og hvorfor skulde man ikke basere sin Dogmatik paa dem, og lade Skriften være deres Prøvesteen? Ikke om min Troes Læresætninger, men om alle Christnes Troes Læresætninger spørges der i Dogmatiken, og ligesom jeg for at bestemme, hvilke disse til alle Tider s. 160 have været, behøver historiske Documenter, saa behøver jeg Skriften for at afgjøre, hvilke de til alle Tider bør være, og hvad der staaer evig fast under alle menneskelige Meningers Omskiftelser *)

Deres Høiærv.'s Udledning af Religjøsiteten fra en umiddelbar Bevidsthed om Gud er ufeilbarlig den rigtige. Vi have Troen, førend vi have Grundene for den, og hvor den ikke allerede haves, vil ingen Grunde fremkalde den. Men mig synes, at man ogsaa gjerne kan bruge det Udtryk, at Religion er grundet i Følelsen, ved hvilken vi dog i saa Fald forstaae en umiddelbar Viden om Gud. Vel er det saa, at den umiddelbare Bevidsthed om Gud, om en høiere Tingenes Orden, om det Uendelige og Evige, virker og udbreder sig saa øieblikkelig i alle Retninger i vort Indre, at vi ikke kunne gjøre os selv klart Rede for, i hvilken Sielens Region Troen skabes; men saasom Tidsbestemmelser ere nødvendige i al vor Tænkning, saa at Noget maa sættes som det første, og Noget som det andet og tredie, saa mener jeg, at naar vi først have skilt Sielens Evner og Kræfter fra hinanden i Tankerne, kan vi ikke undgaae at nævne een af disse Evner og Kræfter som den, i hvilken Gudsbevidstheden først optages, eller paa hvilken den først ytrer sig. Og da synes mig dog, vi rettest nævne Følelsen som den første Sielekraft, der sættes i Bevægelse ved den — eller Hiertet, om vi hellere vil kalde det saa; dernæst Phantasien, dernæst Forstanden, saa Fornuften i indskrænket Betydning, saa Tilbøielighederne og Villien. Jeg holder meget af de Wette's „Vorlesungen über die Religion, ihr Wesen etc.“, og synes, at han ypperlig har forklaret den Sandhed, at Religion er grundet i Følelsen. **)

s. 161 Jeg føler, at disse Bemærkninger knnde behøve en bedre Fremstilling; men deels siger jeg med Seneca: qualis sermo meus esset, si una sederemus aut ambularem, illaboratus et facilis, tales esse epistolas meas volo; deels lader det uhyre Chaos af Forretninger, jeg er kommet ind i, mig kun liden Tid til at ordne mine Tankers Udtryk. Jeg skriver disse Linier i Aften som en Forfriskning, efterathave i Eftermiddag afhandlet 38 publique Sager med Stiftamtmanden. Saaledes er det gaaet ugentlig, ja daglig endnu hidtil. Otium er ikke at tænke paa. Foruden det Løbende og Nye er her saa meget Gammelt at rydde op i, og opdages idelig mere, at jeg, som ellers har havt Vinteren kier, ret længes efter Foraaret, for at komme ud af Blækhuset og Papirerne i Guds frie Natur.

D. H. modtage endnu engang min varmeste Tak, og Bevidnelsen om den Høiagtelse og Hengivenhed, hvormed jeg stedse henlever

Deres
ærbødige
I. Paludan-Müller.

Fra Sibbern.

Hvad jeg strax sagde mig selv, da jeg havde læst den første Halvdeel af Deres Afhandling om Dogmatikens Begreb, men, forhindret ved meget Mellekommende, maatte lade det beroe med at læse den til Ende, det gjentog jeg hos mig selv, da jeg efter en rum Tid kom til den igjen, og det gjentager jeg nu for Dem, efter at have læst den anden Gang, at jeg s. 162 ikke veed, at jeg i lang Tid har læst Noget, der har været mig til saa sand og saa stor en Glæde. — —

Ved at sætte Fromheden at have sit Grundlag i „en Gudsbevidsthed“, er allerede den Anskuelse, der eensidigt vil søge dette Grundlag i Følelsen, afskaaret. Men især har De givet den et Grundlag, som maa indlyse Enhver som det Primitiveste, og hvorved Enhver maa føle, at det schleiermacher'ske „Afhængighedsfølelse“ siger for lidet, da det endnu ei involverer Guds-Tanken, ved at opstille den „ubegrændsede Ærefrghtsfølelse“ som fornemste Grundlag. — Begrebet om en naturlig Religion synes De mig meget godt at have retfærdiggjort i § 17. Det Overnaturliges Begreb har De paa en ret talende Maade ført Deres Læsere op til, og en paa eengang lysende og gribende § er § 22.

Blandt meget Andet glæder det mig, at ogsaa De saa bestemt udtaler den Overbeviisning, at, om Menneskeheden ei havde syndet, vilde Ehristus være kommen alligevel. *)

Til den sidste Deel af Afhandlingen har jeg visse Spørgsmaal at gjøre.

Jeg vil ikke gaae ind i det Spørgsmaal, om man dog ikke kan sige, at Philosophien, som saadan, har sit Grundlag i noget Andet end Tro, **) nemlig deels i en ved Siden af denne sig stillende speculativ Skuen, som den speculative Grundidees Opgaaen og Udvikling i Bevidstheden, deels i den altomfattende Afveien af Alt imod Alt, hvorved hiin Tro selv, ligesaavel som f. Ex. Sandsningen, maa discutes med Hensyn til sin Realitet eller Paalidelighed. I saadanne, det Spørgsmaal: hvad er Philosophie? betræffende Undersøgelser vilde det have ført Dem for vidt fra Formaalet at gaae ind. Saa meget er vist, at Mennesket ikke skulde have filosoferet sig til Troens Indhold, dersom dette ei saaledes var givet ham først, saa lidet som han skulde ved Overveielse være kommen s. 163 til sin Forestilling om Planetsystemet, dersom ei Soel og Maane og Planeter i deres Gang havde viist sig for ham først.

Men et andet Spørgsmaal maa jeg gjøre med Hensyn til flere Steder: Skal Dogmatiken blot opstille og sammenstille Læresætningerne, eller tillige aflægge Regnskab for deres Gyldighed, og altsaa retfærdiggjøre dem, og hvis den skal dette: skal den det da blot i Henseende til Skrivten, eller tillige i Henseende til Følelsen, eller hvad vi ellers ville kalde Bevidsthedens oprindelige Indhold og Udsagn, eller endeligen endog i alle Henseender, altsaa og i Henseende til den objective Verdensbetragtning? Uden at man besvarer sig dette Spørgsmaal, er dog Spørgsmaalet angaaende Dogmatikens Begreb og dens Forhold til Philosophien ikke afgjort.

Er ikke Deres Begrebsbestemmelse at forstaae saaledes: at vistnok Philosophien ei kan undvære Dogmatikens naturlige Basis, ei heller Hensynet til dens Indhold, men at Dogmatiken derimod ikke behøver at indlade sig paa, men kan, ja skal, holde sig uafhængig af Det i Philosophien, som gjør denne til Philosophie?

Og hermed takker jeg endnu engang ret meget for Afhandlingen.

Sibbern.